

Rapport

utifrån kvalitetsgranskning av undervisningen i
religionskunskap A i Sturegymnasiet i
Halmstads kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Sturegymnasiet i Halmstad kommun

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisningen i religionskunskap A under år 2011. Granskningen av Sturegymnasiet i Halmstad kommun ingår i detta projekt.

Sturegymnasiet i Halmstad kommun skola besöktes den 10 och 11 maj 2011. Kursen som granskades var religionskunskap A. Granskningen utgår från kursplanen för religionskunskap A. Ansvariga inspektörer har undervisningsråden Helene Roslund, Helena Olivestam Torold och utredare Elisabeth Porath Sjöo varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av undervisningen i religionskunskap A/1 genomförs i 27 kommunala skolor och 20 fristående skolor. När kvalitetsgranskningen av undervisningen i religionskunskap A/1 är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Skolinspektionen genomför också inom ramen för samtliga ämnesgranskningar 2011 en granskning av IT-användningen på skolorna. Syftet är att undersöka om skolorna erbjuder en tidsenlig utbildning där IT används på ett sätt som stödjer elevernas lärande och bidrar till ökad måluppfyllelse. Granskningen uppmärksammar också på hur IT används i undervisningen för att tydliggöra hur skolan tar sitt ansvar att ge eleverna förutsättningar att utveckla den digitala kompetens de behöver för att vara förberedda för fortsatta studier och samhällsdeltagande.

Bakgrundsuppgifter om Sturegymnasiet

Sturegymnasiet är en kommunal gymnasieskola i Halmstads kommun med 888 elever. På skolan ges Barn- och fritidsprogrammet, Estetiska programmet, Hotell- och restaurangprogrammet, Mediaprogrammet, Samhällsprogrammet samt Individuellt program. Skolan har fem religionslärare varav Skolinspektionens granskning omfattar två. Undervisningen i religionskunskap A sker i årskurs 3. Lärare och elever är främst organiserad i programarbetslag som leds av programrektorer vilket gör att kurserna är organiserade olika beroende på vilket program eleverna går. De olika programmen bedriver undervisning i olika byggnader inom samma skolområde. Rektorerna på skolan har också delat upp ämnesansvaret och det finns en rektor som har ansvar för utvecklingen av ämnet religionskunskap på skolan. Det framkommer dock att för religionskunskapsämnet inte förekommit någon verksamhet för att samordna och utveckla ämnet under det senaste läsåret. Granskningen omfattar religionsundervisningen på Mediaprogrammet och på Hotell- och restaurangprogrammet. För Hotell- och restaurangprogrammet har programrektorn tagit ett visst ansvar för den pedagogiska utvecklingen av religionskursen där men detta har inte skett inom Mediaprogrammet.

Lärarna som undervisar i religionskunskap på de granskade programmen har lärarutbildning och ämneskunskap. Kursen har tilldelats 40 klocktimmar lärarledd undervisning något som beslutats av rektor. Betygsresultaten på Sturegymnasiet visar att andel elever som uppnått minst Godkänt i religionskunskap A är 96,4 procent. Dock varierar detta mellan programmen där Hotell- och restaurangprogrammet är lägst med 87,5 procent och Mediaprogrammet har 94,7 procent. I skolans inskickade material framgår att det finns en betydande skillnad mellan olika program när det gäller förutsättningarna för undervisningen.

Religionsundervisningen som observerats på Sturegymnasiet bedrivs i traditionella klassrum. Vid lektionerna på Mediaprogrammet anpassades möbleringen efter de etikövningar som genomfördes vilket innebar att eleverna satt i ring. På Hotell- och restaurangprogrammet var det olika variationer av traditionell klassrumssittning, två och två samt u-möblering.

Resultat av granskningen

Undervisningen sker i enlighet med kursplanen

Denna bedömning omfattar dels om undervisningen omfattar de tre områden som finns i kursplanen; religion, livsåskådning och etik samt om undervisningen ger eleverna möjlighet till utveckling av både faktakunskaper, analys och reflektion.

Lektionerna som observerats på Mediaprogrammet handlar om etik. Undervisningen är planerad så att eleverna får ta ställning till olika etiska dilemman i olika former av värderingsövningar. I en av dessa läser läraren upp påståenden som innehåller etiska dilemman som eleverna får ta ställning till efter olika av läraren angivna alternativ. Eleverna får därefter argumentera för sin åsikt utifrån sina egna tankar. Läraren lyssnar till elevernas argument utan att kommentera. Eleverna får ta ställning själva och lyssna på de andras ställningstagande men läraren kopplar inte samman med kursmålen som exempelvis att "identifiera och ta ställning till sådant som befrämjar eller strider mot grundläggande värden i samhället" eller "tillämpa enkla etiska resonemangsmodeller". Även elevenkäterna gällande Mediaprogrammet visar att många elever uppfattat att de fått lära fakta om religioner men inte fakta kring livsåskådningar och etik. På detta sätt riskerar undervisningen att inte omfatta alla kursmål och betygskriterier som finns för kursen.

Den undervisning som observerats i religionskunskap A på Hotell- och restaurangprogrammet är inom området livsåskådning. Undervisningen organiseras så att eleverna ges grundläggande kunskaper om marxism respektive existentialism för att sedan diskutera utifrån givna problemställningar. Det blir vid observationen tydligt att eleverna på detta sätt ges goda förutsättningar att utveckla förmåga att beskriva och förstå hur livsåskådningarna tar sig uttryck i människors sätt att tänka och handla och hur livsåskådningar uttrycks i tro och idéer. Eleverna ges även en möjlighet att koppla samman livsåskådningar med egna erfarenheter. Av elevenkäterna gällande Hotell- och restaurangprogrammet framkommer att eleverna uppfattar att det i undervisningen förekommer både faktakunskap, analys och reflektion inom religionskursens tre områden religion, livsåskådning och etik.

När det gäller omfattningen av innehållet för kursen religionskunskap A så beskriver läraren för Mediaprogrammet att den börjar med att eleverna fick reflektera kring vad ämnet innebär. Läraren berättar att t ex kristendomen är obligatorisk och att de klasser som funnits under detta läsår valt att läsa alla

världsreligionerna. De började med att läsa myter, därefter hinduism och buddhism, judendom, kristendom och islam. Kursen har även omfattat livsåskådningar men i något mindre omfattning eftersom många av eleverna läser psykologi som omfattar delvis samma moment.

På Hotell- och restaurangprogrammet beskriver läraren hur hon planerat kursen och börjat med kristendom för att sedan arbeta med hinduism och buddhism. Därefter följde områdena etik, utifrån flera modeller som sinnelags-, regels och konsekvensetik. Det var elevernas önskemål att läsa hinduismen och buddismen – och läraren följde kursplanen där kristendomen är framskriven. Därmed saknar undervisningen för eleverna på Hotell- och restaurangprogrammet undervisning om islam. I Sverige finns idag 400 000-500 000 personer med rötter i muslimska länder¹ vilket innebär att formuleringen i kursplanen att kursen ska omfatta "kristendom och några andra världsreligioner" kan tolkas så att det krävs välgrundade överväganden för att helt utesluta denna religion i undervisningen.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att religionsundervisningen på de granskade kurserna på Sturegymnasiet planeras utifrån kursplanen och att undervisningen omfattar religioner, livsåskådning och etik. Dock framkommer att eleverna inte ges kunskaper om etik och livsåskådning så att de ges möjlighet att nå målen för kursen Religionskunskap A. Undervisningen i religionskunskap A bör även omfatta religionen islam.

Förutsättningar för hög måluppfyllelse

Denna bedömning utgår från läroplanen och de framgångsfaktorer som utpekas i aktuell forskning då det gäller att nå en god kvalitet i undervisningen i religionskunskap. Bedömningarna gäller om undervisningen tillvaratar elevernas behov, erfarenheter och intresse, samt om den bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen. Bedömningarna gäller vidare om eleverna ges möjlighet till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer, om undervisningen sker i enlighet med läroplanens grundläggande värden, samt om IT-verktyg används för att stödja elevernas kunskapsutveckling.

¹ Migrationsverket. (<http://www.migrationsinfo.se/demografi/religionstillhorighet/islam>)

Undervisningen tillvaratar elevernas behov, erfarenheter och intresse, samt bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen

Av läroplanen framgår att läraren ska utnyttja elevernas erfarenheter av arbets- och samhällsliv och organisera arbetet så att eleven upplever att kunskap är meningsfull.

Religionsundervisningen på de granskade programmen har de senaste åren ett antal elever som fått betyget Icke godkänt i kursen religionskunskap A religionsundervisning och det finns enligt läraren risk för detta även kommande läsår. Dessa elever har ofta generella åtgärdsprogram riktade mot exempelvis att stödja eleverna när det gäller språk eller frånvaro. Det görs dock inga specifika utredningar om hur elevernas behov ska tillgodoses för att uppnå målen i religionskunskap A och det har inte gjorts några generella insatser från skolans sida på klass eller skolnivå för att minska andelen elever som riskerar att inte nå betyget Godkänt.

Den granskade religionsundervisningen på Sturegymnasiet tillvaratar elevernas erfarenheter. På Mediaprogrammet planeras undervisningen utifrån elevernas erfarenheter och intressen genom att de exempelvis får ge förslag på, för dem, viktiga etiska frågeställningar. Läraren tar också i sin undervisning hänsyn till att elever har olika förutsättningar och anpassar undervisningen efter detta. I den observerade lektionen har en elev multihandikapp som genom organisatorisk anpassning ges goda möjligheter att delta i övningen med de etiska ställningstagande. Inom religionskursen på Hotell- och restaurangprogrammet har eleverna fått möjlighet att föra logg-bok kring sin erfarenhet av religionsundervisningen och på så sätt har läraren fått kunskap om elevernas behov och intressen som sedan utgjort grund för planeringen av undervisningen. När läraren bad eleverna göra en utvärdering av loggboken så framkom att tolv av tjugosju elever ansåg att den tillförde något viktigt även för dem. Vid intervjun med läraren på Hotell- och restaurangprogrammet framkommer dock att det inte förekommer någon form av anpassning av undervisningen till programmålen. Detta var läraren medveten om men ansåg att det i nuläget inte funnits möjlighet till detta men det skulle utvecklas. På Mediaprogrammet så fanns det möjligheter för eleverna att använda exempel från mediaområdet i inlämningsuppgifter som några elever utnyttjade.

Religionsundervisningen på Sturegymnasiets Mediaprogram och Hotell- och restaurangprogram ger eleverna möjlighet att bearbeta för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen på olika sätt och omfattning. Observationerna av lektionerna visar att undervisningen på Mediaprogrammet använder elevernas

uppfattningar och erfarenheter som utgångspunkt för de ställningstaganden som görs i olika frågeställningar som läraren presenterar.

Observationen av Hotell- och restaurangprogrammets undervisning i religionskunskap A visar att eleverna inte i så stor utsträckning ges möjlighet att direkt bearbeta relevanta och aktuella samhällsfenomen men genom arbetssätt där utgångspunkten är elevernas engagemang och att eleverna indirekt ges möjlighet att reflektera så finns det utrymme att bearbeta för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen på de granskade programmen vid Sturegymnasiet behöver utvärdera om stödinsatser och andra anpassningar till gruppen och enskilda elever är relevanta och tillräckliga så att alla elever ges förutsättningar att nå målen. Skolan behöver också säkerställa att undervisningen omfattar programmålen. Undervisningen i religionskunskap vid Sturegymnasiet tillvaratar däremot elevernas erfarenheter och intressen samt ger eleverna möjlighet att bearbeta relevanta och aktuella samhällsfenomen.

Eleverna ges möjlighet till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer

Av läroplanen framgår att eleverna genom sina studier ska skaffa sig grund för livslångt lärande, och skolan ska sträva efter att varje elev utvecklar en insikt om sitt eget sätt att lära och en förmåga att utvärdera sitt eget lärande. Läraren ska också organisera arbetet så att eleven upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt. Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värden, utan undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer. Läraren ska tillsammans med eleverna planera undervisningen, låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer och tillsammans med eleverna utvärdera undervisningen.

Eleverna får vara med och påverka planeringen av kursen både inom Media-programmet och inom Hotell- och restaurangprogrammet. Mediaprogrammets elever får vid inledningen av kursen ge synpunkter på undervisningens innehåll och arbetsmetoder. De ges också möjlighet att påverka olika former av examination. På Hotell- och restaurangprogrammet ges eleverna möjlighet att ge synpunkter inför planeringen av kursen samt får de fortlöpande efter avslutningen av ett moment ge synpunkter på arbetssättet och läraren har sedan tagit hänsyn till detta i den kommande planeringen av undervisningen. Observationerna och lärarintervjuerna bekräftas av elevenkäterna som visar att eleverna

uppfattar att de har möjlighet att påverka undervisningens innehåll och arbetsformer.

Skolinspektionen bedömer att eleverna på Sturegymnasiets granskade program inom religionskunskap A ges möjlighet till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer.

Undervisningen sker i enlighet med läroplanens grundläggande värden.

Enligt läroplanen ska undervisningen vara icke-konfessionell, saklig och allsidig. Vidare ska läraren klargöra det svenska samhällets grundläggande värden² och möta främlingsfientlighet och intolerans med kunskaper, öppen diskussion och aktiva insatser. Undervisningen ska också ge eleverna möjlighet att finna sin unika egenart.

Inom båda de granskade programmens religionsundervisning så ges eleverna möjlighet att diskutera känsliga områden. Båda lärarna uttrycker att de är medvetna om svårigheterna med detta och att de har en medveten hållning som innebär att eleverna ska bemötas med argumentation utifrån det svenska samhällets värderingar. Vid den observerade lektionen på Mediaprogrammet uppstår situationen att en elev gör ett provocerande yttrande. Läraren fångar genast upp och frågar vad eleven menar och eleven ges tillfälle att förklara att det var ett skämt. På detta vis står läraren upp för det svenska samhällets värden. I andra fall när läraren argumenterar emot de elever som inte har samma åsikt som läraren själv, blir det otydligt vad som är lärarens egna privata ställningstagande och vad som är det svenska samhällets värden. På detta sätt försvåras elevernas möjligheter till kunskap om svenska samhällets värden. Under observationen av religionslektionen på Hotell- och restaurangprogrammet uppstår inte någon situation som ger exempel på något som kan strida om läroplanens grundläggande värden men läraren berättar att det ibland finns en negativ inställning mot kristendomen som läraren bemöter genom kunskap och diskussioner. Lärarna berättar att de inte värjer för de olika åsikter som kan finnas bland eleverna vilket också bekräftas av svaren i elevenkäterna.

Skolinspektionen bedömer att religionsundervisningen sker i enlighet med läroplanens grundläggande värden. Dock behöver skolan säkerställa att eleverna ges kunskap om det svenska samhällets värden.

² Avser de värden som regleras i svensk lagstiftning och i de av Sverige antagna internationella konventioner.

IT-verktyg används för att stödja elevernas kunskapsutveckling

Av läroplanen framgår att eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet med stort informationsflöde och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. På så vis närmar sig eleverna ett alltmer vetenskapligt sätt att tänka och arbeta.

Undervisningen i religionskunskap A använder endast i ringa omfattning IT-verktyg. Skolan berättar om att eleverna på andra program har varsin dator, vilket gör att det är väldigt olika förutsättningar för eleverna på skolan. Lärarna kan vid speciella moment boka datorsal men det tycks inte vara något som sker generellt utan endast vid speciella moment.

Skolinspektionen bedömer att eleverna på de granskade programmen ges begränsad möjlighet att använda IT för att fördjupa lärandet inom religionsämnet.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att det ges förutsättningar för hög måluppfyllelse utifrån att undervisningen i religionskunskap tillvaratar elevernas erfarenheter och intressen samt ger eleverna möjlighet att bearbeta relevanta och aktuella samhällsfenomen. Eleverna ges också möjlighet till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer även om kopplingen till programmålen behöver förstärkas. Vidare bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utveckla sitt arbete med att tillgodose elevernas olika behov av stöd för att förbättra elevernas förutsättningar för hög måluppfyllelse.

Skolinspektionen bedömer också att religionsundervisningen på Sturegymnasiets granskade program sker i enlighet med läroplanens grundläggande värden men skolan behöver säkerställa att dessa tydliggörs för eleverna.

Syfte och frågeställningar

Syftet med kvalitetsgranskningen är att bidra till en allmän höjning av undervisningens kvalitet i religionskunskap i gymnasieskolan. Detta då resultaten i ämnet nationellt sett är låga samt att tidigare studier visar att undervisningen inte genomförs så att elevers intresse för ämnet tillvaratas. Granskningen har också som syfte att medverka i processen med att implementera de nya ämnesplanerna i religionskunskap i gymnasieskolan som börjar gälla för de elever som påbörjar gymnasieutbildningen från och med hösten 2011.

De centrala frågeställningarna gäller om eleverna får undervisning i enlighet med kursplan och läroplan och om det skapas förutsättningar för ökad

måluppfyllelse genom att undervisningen bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen, tillvaratar elevernas erfarenheter, behov och intresse för ämnets frågeområden samt ger eleverna möjlighet till inflytande över undervisningen.

Metod och material

Granskningen har genomförts genom att inspektörerna innan besöket i skolan tagit del av kursupplägg, eventuella termins- och lektionsplaneringar, tidigare kursutvärderingar samt exempel på uppgifter som utgjort grund för lärarnas betygssättning.

Vid besöket har fyra lektioner observerats av två inspektörer. Den ena inspektören har under lektionen fokuserat på eleverna och den andra på lärarens undervisning. En elevenkät har genomförts i slutet av varje lektion. Utöver detta har sedan företrädare för eleverna samt de observerade lärarna intervjuats. Även ansvarig rektor har intervjuats. Besöket har avslutats med en återkoppling till lärare och rektor kring vad inspektörerna sett och gjort för bedömningar. Rektorn har tagit del av och givits möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.